

11. Сухий П.О. Деякі підходи до оцінки агроекологічного потенціалу України // Наукові записки Тернопільського державного педуніверситету ім.В.Гнатюка. Серія: Географія. – Тернопіль. – № 2. – Ч.2. – 2004. – С.138-143.
12. Сухий П.О. До питання ефективності реформування аграрного сектора України та Румунії // Наук. вісник Волинського держ ун-та ім.Л.Українки. Географічні науки (Економічна і соціальна географія, країнознавство). Вип.4, 2004. – Луцьк. РВВ „Вежа”. – С.130-138.
13. Розвиток секторів і товарних ринків України: НАН України, Інститут економічного прогнозування. За ред проф. Точиліна В.О. – Ужгород: ПА, 2001. – С.255-382.
14. Саблук П.Т. Основні положення нової економічної парадигми національної продовольчої безпеки України // Економіка України. – 2002. – № 9.
15. Статистичний щорічник „Сільське господарство України” за 2003 рік / Держкомстат України: Під загальним керівництвом Ю.М. Остаповича. – К., 2004. – 314 с.
16. Черевко Г.В. Державне регулювання економіки АПК: Навч. посіб. – К.: Знання, 2005. – 339 с.

Summary:

Petro Suchiy. ON MODERN REGIONAL PECULIARITIES OF AGRICULTURE REFORM.

The peculiarities of transformations that take place in agriculture of the Carpathian and Podilsk regions are discovered. Their part in Gross Product Production of agriculture producers of Ukraine is defined. The agriculture rating of Chernivtsi region among the neighbors of first row were presented; series of recommendations for improvement of the existing structure of agroproduction in the region were given.

УДК 911.373

Мирослав ЗАЯЧУК

СПЕЦІАЛІЗАЦІЯ ГОСПОДАРСТВ НАСЕЛЕННЯ ІВАНО-ФРАНКІВСЬКОЇ ОБЛАСТІ ТА ЇХ МІСЦЕ В СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОМУ ВИРОБНИЦТВІ

Під господарствами населення розуміють особисті підсобні господарства та господарства громадян-орендарів. Останніми є сім'ї, що на відведеній їм у власність, постійне чи тимчасове користування ділянці землі виробляють сільськогосподарську продукцію. З проведенням Земельної реформи в Україні здійснено розпаювання більшості земель колгоспів (радгоспів), що призвело до збільшення кількості господарств населення, площі їх угідь, зросла їх роль у виробництві сільськогосподарської продукції. Загалом питома вага господарств населення у валовій продукції сільського господарства України в 2003 році становила 59,8%, у тому числі в рослинництві і тваринництві відповідно 52,4% та 70,9%. Частка господарств населення у виробництві сільськогосподарської продукції в регіонах України, безперечно, є неоднаковою і коливається від 44,3% в Миколаївській до 93,4% в Закарпатській області. Вища від пересічного українського показника частка господарств населення у сільськогосподарському виробництві в Західному регіоні України, а саме: Івано-Франківській області – 92,0%, Львівській – 90,3%, Чернівецькій – 85,0%, Рівненській області – 81,3%. Тому дослідження господарств населення в адміністративно-територіальних одиницях цього регіону є надзвичайно актуальними.

Господарства населення є основними виробниками сільськогосподарської продукції в Івано-Франківській області, а за окремими видами її – майже монополістами. Починаючи з 1995 року розпочалось стрімке зростання земельних площ у володінні та користуванні громадян (на 2002 р. у 2,5 раза), однак слабка матеріально-технічна база є перешкодою для зміни структури угідь та підвищення продуктивності виробництва. Вже десятиріччя в структурі сільськогосподарських угідь близько 70% складають орні землі, 25% – сіножаті і пасовища та 4% – багаторічні насадження. Зі зростанням площ землекористування за останнє десятиліття значно збільшилися і посівні площі під окремі сільськогосподарські культури: зернові культури – в 5 разів, цукрові буряки та овочі – в 3 рази, картоплю – вдвічі. Дана тенденція, навіть при невисоких показниках урожайності, дозволила збільшити валові збори, а враховуючи занепад колективних господарств, – вивела господарства населення Івано-Франківської області на позицію основного сільськогосподарського виробника. Зростання питомої ваги господарств населення у загальному обсязі виробництва відбувалася загалом в Україні, але дещо меншими темпами. Порівнюючи 1990, 1995 і 2002 роки, констатуємо зростання частки господарств населення Івано-Франківської області у виробництві зернових культур – відповідно 9,0 %, 20,8% та 60,7% (в Україні ці показники склали 2,8%, 8,1%, 24,0%), цукрових буряків – 2%, 6% та 73,5% (20%, 33,2%, 51,7%) тощо.

У тваринництві господарства населення зайняли першість здебільшого за рахунок абсолютного занепаду колективних господарств тваринницької спеціалізації. Чисельність поголів'я продуктивної худоби та показники виробництва основних видів тваринницької продукції в господарствах населення впродовж десятиліття залишаються стабільними, а їх частка як у поголів'ї, так і у виробництві зростає. Питома вага погосподарств населення у всіх категоріях господарств Івано-Франківської області у поголів'ї ВРХ в 1990 р. становила 45,8%, 1995 р. – 61,2%, 2002 р. – 91,8% (в Україні загалом відповідно 14,4%, 22,0%, 54,0%), свиней – відповідно – 57,4%, 74,9%, 90,3% (27,6%, 45,6%, 63,2%), овець та кіз – 33,4%, 92,1%, 98,9 % (14,9%, 40,9%, 81,8%), птиці – 51,65%, 83,2%, 90,1% (46,0%, 63,9%, 71,7%). Частка господарств населення Івано-Франківської області у виробництві м'яса в 1990 р. становила 32,5%, в 1995 р. досягла 70,2% і у 2002 р. – 91,2% (в Україні 28,9%, 51,7% і 72,9%); у виробництві молока в 1990 – 58,1%, 1995 – 77,3%, і 2002 – 96,1% (в Україні – 37,8%, 55,7%, 55,9%).

В основі виробничо-галузевої структури лежить виробнича спеціалізація, що є конкретною формою прояву територіального розподілу праці. Її важливе значення полягає в тому, що вона визначає виробничий напрямок і вказує місце кожного господарства в структурі сільсько-господарського виробництва, і відповідно вказує, які сільськогосподарські виробництва розвиваються на даній території, що обумовлені природними, економічними та соціально-історичними передумовами. На формування виробничої спеціалізації господарств впливають базові та допоміжні галузі, які її визначають. Основні або спеціалізовані галузі визначають виробничо – територіальний тип господарств. У деяких випадках вищезгадані передумови можуть зумовлювати розвиток декількох рівновеликих спеціалізованих галузей, які в свою чергу визначають виробничі підтипи господарств. Допоміжні галузі також виробляють частину товарної продукції і раціонально доповнюють спеціалізовані, визначаючи при цьому агровиробничу групу господарств. Розмір галузей та їх склад, може визначатися структурою валової (товарної) продукції, у свою чергу, спеціалізацію сільського господарства також можна визначити за показниками питомої ваги як валової, так і товарної продукції.

У зв'язку з тим, що сільськогосподарське виробництво в Івано-Франківській області здійснюється на території з різним складом природно-економічних умов, воно має чітко виражену територіальну приуроченість до її окремих складових: як наслідок, в регіоні виділяються різні за спеціалізацією виробничо-територіальні типи господарств, які визначені на підставі розрахунків виробництва валової сільськогосподарської продукції використовують інтегрований показник зернових одиниць. В результаті проведених досліджень за вищезазначеними показниками виділено виробничі типи, підтипи та агровиробничі групи, що трансформувалися в ареали спеціалізації.

У господарствах усіх категорій тип молочно-м'ясного скотарства переважає в господарствах п'яти районів Івано-Франківської області, а саме у Рогатинському, Рожнятинському, Богородчанському, Надвірнянському та Снятинському. Зокрема, у Снятинському та Рогатинському районах виробничим підтипом виділяється зернове господарство, кормовиробництво та буряківництво, в трьох інших районах – картоплярство та кормо виробництво. Частка приватних господарств у виробництві сільськогосподарської продукції в межах цих районів коливається від 80 до 35 %.

Наступним за поширеністю типом спеціалізації виступає м'ясо-молочне скотарство, яке домінує у господарствах трьох районів: Тисменицькому, Коломийському та Косівському. У Тисменицькому та Коломийському районах виокремлюються виробничі підтипи зернового господарства, кормові виробництва з виробництвом картоплі, овочів та фруктів. Лише в одному, Верховинському районі, виділяється виробничий тип м'ясного скотарства з розвинутим вівчарством, кормовиробництвом та з ареалами землеробства (вирощування картоплі, овочів, зернових). Частка приватних господарств у виробництві сільськогосподарської продукції коливається від 60 до 3 %.

Зернове господарство є виробничим типом спеціалізації сільськогосподарських господарств Долинського, Калуського та Городенківського районів Івано-Франківської області, де підтипом є м'ясо-молочне скотарство, кормовиробництво та зернове господарство. Приватні господарства населення в межах вищезгаданих адміністративних районів дають від 50 до 20 % продукції.

Досить високою є частка спожитих продуктів харчування, вироблених в особистих підсобних господарствах, одночасно спостерігається тенденція до її зростання. Це стосується картоплі (пересічно + 4 %) , фруктів та ягід (+ 30 %), м'яса та м'ясопродуктів (+ 4 %), молока та молочних продуктів (+ 3,5 %) (див. табл. 1).

**Частка спожитих продуктів харчування, вироблених в особистих господарствах
(в середньому за місяць, відсотків)**

	2002			2003		
	Всі домогосподарства	У тому числі проживають		Всі домогосподарства	У тому числі проживають	
		у міських поселеннях	у сільській місцевості		у міських поселеннях	у сільській місцевості
М'ясо та м'ясопродукти	36,3	10,3	59,5	39,9	18,3	57,8
Молоко та молочні продукти	42,7	15,0	64,2	47,4	20,4	54,5
Яйця, штук	45,7	14,0	77,6	48,4	23,1	69,6
Риба і рибопродукти	4,1	0,3	8,0	2,2	1,9	2,5
Цукор	3,8	1,5	5,2	5,1	3,7	6,0
Олія та інші рослинні жири	0,0	0,0	0,0	-	-	-
Картопля	80,2	47,0	96,3	84,2	51,0	98,4
Овочі і баштанні	44,0	16,2	65,8	48,3	17,0	69,2
Фрукти, ягоди, горіхи, виноград	37,0	16,6	59,1	64,3	30,7	83,2
Хліб і хлібні продукти	9,7	2,0	14,0	5,9	1,6	8,5

Тенденції розвитку господарств населення загалом позитивні для сільськогосподарського виробництва в Івано-Франківській області, але є і тривожні моменти. Адже в більшості господарства населення виробляють сільськогосподарську продукцію для задоволення власних продовольчих потреб і лише надлишок реалізують. Окрім цього, продукцію, що реалізується, господарства населення реалізують самостійно на місцевих ринках, в умовах стихійності ціноутворення та умов продажу.

Література:

1. Економічний та соціальний розвиток Івано-Франківської області: статистичний бюлетень. – Івано-Франківське обласне управління статистики, 2003 р. – 240 с.
2. Статистичний щорічник України за 2003 р./ Держкомстат України – К.: Техніка, 2003. – 576 с.
3. Сухий П.О., Заячук М.Д., Сільськогосподарська спеціалізація території та чинники її формування // Українське Полісся: Вчора, сьогодні, завтра. – 36. наук. Праць. – Луцьк, 1998. – С. 138 – 139.
4. Тваринництво Івано-Франківської області. Статистичний збірник. – Івано-Франківське обласне управління статистики, 2004 р. – 140 с.

Summary:

The place of private farming in Ivano-Frankivsk region agriculture manufacturing was considered. It was pointed out at the part of public utilities in separate kinds of agricultural manufacturing, manufacturing dynamics and part of Ivano-Frankivsk citizens' public farming in national economy. Specialization of all kinds of agriculture was determined besides it was also determined the specialization of public utilities.

УДК 528.94

Богдан ЗАБЛОЦЬКИЙ, Михайло ПОТОКІЙ

**ВИКОРИСТАННЯ КАРТОГРАФІЧНОГО МЕТОДУ ПРИ ДОСЛІДЖЕННІ
СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ УГІДЬ**

Послідовне продовження земельної реформи веде до формування в Україні ринку сільськогосподарських земель. Реалізація завдань ефективного функціонування ринку землі потребує вирішення комплексу управлінських, соціальних, економічних, екологічних, технічних та інших питань. Під час цієї роботи виникає необхідність збору та аналізу великих об'ємів інформації, яка має територіальну прив'язку. Найефективнішим засобом демонстрації територіально-розподіленої інформації є картографічна модель. Важливість використання картографічного методу при дослідженні земельних ресурсів обґрунтовується ще й тим, що саме на основі карти можливо